

Oponentský posudek na habilitační práci

Hledání příběhu: Narativní obrat v právu

Martina Škopa

Habilitační práce *Hledání příběhu: Narativní obrat v právu* pojednává o jednom z klíčových problémů současné právní teorie, a to interpretaci práva v kontextu tzv. lingvistického obratu ve filozofii i právní vědě. Autor si přitom zvolil nesnadný úkol představit tzv. literární interpretaci právních textů jako zvláštní formu právní imaginace, která má současně nemalý význam i pro interpretační proces pozitivního práva.

Práce je rozdělena do tří velkých tematických celků – práva jako jazykové instituce, literární interpretace právního textu a obecný vztah jazykové interpretace práva k jiným kulturním médiím jako je film, drama nebo hudba. Zatímco interpretativní teorie práva nebo právní hermeneutika v současnosti představují hlavní proudy právní teorie, autor se snaží o radikálnější přístup, když jazykovou interpretaci chápe především jako literární interpretaci práva, ve které má klíčovou roli právní imaginace v klasickém významu, v jakém ji do právní vědy uvedl především James Boyd White.

V tomto kontextu se právo stává součástí kultury v nejobecnějším slova smyslu, protože spočívá v předávání významů obsažených ve sdílených symbolech a je výsledkem procesu interpretace a jejích pravidel. Ne náhodou proto autor již v úvodu odkazuje na Cliforda Geertze i Umberta Eca, aby vyjasnil významy obecných pojmů kultury a interpretace ve vztahu k právu a stanovil rámec toho, co sám označuje za „potenciální narativní obrat v právní vědě“ (s. 13). Přitom mu nejde o prostou analýzu literární interpretace práva, ale současně i o rozvinutí kritického potenciálu takového narativního pojetí práva.

Kritická teorie, právní věda a intelektuální hnutí právo a literatura zde představují důležitý teoretický referenční rámec, v němž se autor studie

pohybuje s erudicí a obeznameností. Literární interpretace a její metody, které jsou předmětem třetí a čtvrté kapitoly, pro autora představují konstrukci reality. Toto je závěr zcela běžný pro jazykový obrat v právu a dalších sociálních vědách, a tak klasické dělení interpretace na subjektivní a objektivní působí poněkud těžkopádně a místy dokonce zpochybňuje základní tezi práce o kritickém potenciálu literární interpretace práva. Kritik by v této části habilitačního spisu okamžitě vznesl námitku, proč používat takové metafyzické dělení interpretace na subjektivní a objektivní, jestliže interpretaci jako takové přiznáváme kulturní, a tedy intersubjektivní povahu. Jaký smysl má potom například dekonstrukce právního textu, jestliže se trvá na rozdílu subjektivní/objektivní? A kde jsou meze interpretace a nadinterpretace – v kritériích objektivních, nebo intersubjektivních a hermeneutických, o nichž se například zmiňuje Umberto Eco v Tannerových přednáškách, jimiž je autor práce bezesporu silně inspirován?

Třetí tematický okruh, jemuž se věnuje závěrečná kapitola, uvádí možnosti narativního obratu do obecnějších souvislostí dramatického nebo filmového vyprávění. Autor zde dále rozvíjí základní teze z úvodní a hlavní části věnované literární interpretaci práva a vnímá je v obecnějším kulturním a sociálněvědním i filozofickém kontextu.

Autorovy znalosti historického kontextu i současných proudů v teorii práva a literatury jsou úctyhodné a pokrývají širokou škálu názorů od Wigmora a Cardoza přes Whitea nebo Posnera až po Brookse nebo Roermunda. Souvislost mezi právní imaginací a obecnou filozofií či historií symbolů a ideologie představuje důležitou argumentační osu, okolo které se neustále odvíjejí obecné i speciální úvahy nebo tématické celky. Imaginace je spojena s kreativitou a ta zase s kritikou práva, ve které se autor inspiroje mimo jiné Foucaultovými nebo Derridovými myšlenkami. Současně je však tato kritika chápána jako vnitřní součást právní metodologie, která má konkrétní význam při interpretaci a aplikaci pozitivního práva. Zdánlivě paradoxní otázka po mezích dekonstrukce tak ve skutečnosti respektuje kritický argument tzv. nadinterpretace a mezi

interpretace, který právě vůči Derridově způsobu čtení vyslovil svého času Umberto Eco.

Zcela klíčové se v těchto souvislostech ukazuje v habilitační práci téma právního diskurzu a moci slov, o nichž se zmiňuje Michel Foucault. Autor habilitačního spisu velmi pečlivě a precizně analyzuje Foucaultovo pojetí diskurzu a diskurzivizace moci (s. 46an) a právníka přirovnává k Foucaultovu donu Quijotovi, protože „i v jeho případech jsou svět praxe, tj. chování, a teorií, tj. normativního vymezení chování, odděleny. I v jeho případech je nutné mezi nimi udržet zdání vztahu“.

Jestliže Foucaultovo dílo má význam pro právní vědu, potom je to skutečně autorem zdůrazňované téma diskurzu jako strategické hry, nadvlády, ale i zápasu, o němž pojednávají především Foucaultovy studie z pozdější doby. Navzdory Foucaultově kritice práva a obecně právního státu tak lze skutečně argumentovat, že mocenské působení slov obsažené v každém diskurzu platí zrovna tak i pro právo. Škoda jen, že autorovi nezbylo více místa na analýzu Foucaultova dělení práva a sociální normy, protože rozdíl mezi legalitou a sociální normou představuje možné východisko kritické právní metodologie, jak se mu v poslední době věnovali v rámci critical legal studies například Fitzpatrick, Golder nebo Wickham.

Bylo by ovšem hrubým zjednodušením považovat předkládanou habilitační práci jen jako příspěvek ke kritické právní vědě nebo teoretickým proudům v oblasti práva a literatury. Autor totiž zrovna tak s jistotou a erudicí komentuje i hlavní proudy současné jurisprudence od Dworkina přes Pattersona až po Balkina nebo MacKinnon (zde je ovšem třeba připomenout, že MacKinnon se jmenuje Catherine, a ne Catharine, jak je uvedené v textu).

A když autor zmiňuje dílo Richarda Rortyho, každý čtenář si jistě vzpomene na jistou skepsi a ironii tohoto slavného filozofa, se kterou se vyjádřil o právní filozofii jako o nudné oblasti, ve které zcela zvítězil pragmatismus. I o předkládané habilitační práci lze říct, že její motivy jsou nakonec především pragmatické, protože zkoumá možnosti, jak radikální a kritickou literární interpretaci práva zakomponovat do obecné právní metodologie.

Závěrem lze říct, že autor splnil všechny podmínky pro úspěšné obhájení habilitační práce a kritické poznámky obsažené v tomto oponentském posudku je třeba vnímat především jako náměty pro další akademickou diskuzi. Spis Hledání příběhu: Narativní obrat v právu splňuje standardní požadavky kladené na habilitační práce.

Cardiff, 4. dubna 2013

Prof. Jiří Příbáň, DrSc.